

EU och Migrationen

En Normativ Studie

Erik Blomgren

Abstract

Den här politiskfilosofiska texten syftar till att undersöka den normativa problematiken kring migration i den Europeiska Unionen. För att göra det på bästa sätt har två primära frågeställningar ställts. Den första (Vilka normativa värderingar finns det att ta hänsyn till i migrationsfrågan?) är en normativ argumentationsanalys som syftar till att gå på djupet och försöka ringa in alla de premisser som gäller för öppna visavi stängda gränser samt de konsekvenser som kan följa av respektive sakförhållande.

Den andra delen av uppsatsen syftar till att reda ut vilka normativa premisser som ligger till grund för de EU-beslut som tas i migrationsfrågor, men huvudsakligt fokus på utomeuropeisk immigration.

Slutsatsen i arbetet är dels att migration är en synnerligen komplex fråga där man måste ta hänsyn till en mängd vitt skilda etiska och praktiskpolitiska premisser som ofta står i direkt motsatsförhållande, dels att EU:s migrationspolicys i hög grad styrs av partikulära moraliska värderingar.

Nyckelord: Migration, Immigration, Normativ Metod, EU, Etik,

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte	1
1.2	Bakgrund	2
1.3	Metod	3
1.4	Material	4
1.5	Avgränsningar	5
1.6	Övrigt	6
1.7	Teori	6
2	Migration - Normativ grund	9
2.1	Öppna eller stängda gränser	9
2.1.1	För öppna gränser	10
2.1.2	För stängda gränser	12
2.1.3	Ett mer praktiskpolitiskt normativt synsätt	13
3	Migrationen och EU	16
3.1	Identitetsskapande i EU.....	16
3.2	Migration och säkerhet – samband eller inte?.....	18
3.3	Migration, ”rationalitet”, särintressen och samhällsekonomin	20
4	Slutsats	22
5	Referenser	25

1 Inledning

Under en lång period var Europa ett ställe som människor lämnade. Man övergav sina ursprungstrakter och ibland sina familjer för att söka lyckan över haven. Så är inte fallet längre. Under de senaste femtio åren har utveckling vänt. Nu är det istället Europa som fungerar som magnet som drar människor till sig i hopp om ett bättre liv. Och från att först ha ställt sig positiv till denna utveckling har man i Europa med tiden blivit allt mer restriktiva framförallt i mottagandet av migrerande människor. Nu, en bit in på 2000-talet är migration, eller immigration, ett av de mest omdiskuterade och kontroversiella frågorna på den europeiska dagordningen och ett område där ett neutralt ställningstagande knappast står att finna.

1.1 Syfte

Avsikten med följande arbete är att försöka utforska de normativa värderingar som ligger till grund för migration - och asylfördrag inom Europeiska Unionen. För att på bästa möjliga vis utföra uppgiften har arbetet delats upp i två huvudavsnitt. I den första delen avser jag att redogöra för och diskutera de normativa premisserna rörande migration som den ser ut i det nutida västerländska samhället. I grund och botten kan detta ses som en normativ argumentationsanalys där pro- och kontra argument för fri migration lyfts fram och diskuteras.

I den andra delen appliceras och jämförs de slutsatser som nåtts på EU och EU:s asyl och migrationsfördrag, samt delar av den debatt som föregått dessa fördrag och lagar. Argumentet för den tudelade uppdelningen är att migrationsfrågan är komplicerad och enbart en normativ analys av EU:s migrationspolitik skulle resultera i ett kontextvakuum.

Den primära frågeställningen är sålunda även den tudelad.

Vilka normativa värderingar finns det att ta hänsyn till i migrationsfrågan?

På vilka normativa grundvalar vilar EU:s fördrag rörande migration?

När man tar den första frågeställningen i beaktande grenas den upp i frågor som vilket ansvar har ett land att ta emot flyktingar, vilka är argumenten för öppna eller stängda gränser, vilka rättigheter ligger till grund för en migrationspolitik? Det råder ingen tvekan om att olika regler gäller för EU-medlemmar och icke-medlemmar. Vilka är argumenten för respektive mot detta förfarande.

Det är inte mitt syfte i den här uppsatsen att försöka besvara frågan ”vilka premisser bör ligga till grund för EU:s asylpolitik” utan att empiriskt försöka säga vilka normativa värderingar

som konstruerar den. Likväl är det min tro att en systematisk uppspaltning av argumenten kommer att utkristallisera en, åtminstone, rimlig väg som en modern migrationspolitik kan ha. Arbetet är i hög utsträckning realpolitiskt förankrat, och jag befattar mig enbart sekundärt med konstruktivistiska teorier och kritik. Ett exempel på det är att jag inte berör frågan huruvida och till vilken grad demokrati är beroende av geografiska avgränsningar, annat än indirekt, utan enbart konstaterar att den parlamentariska demokratin som är klart dominerande i EU idag är beroende av den sortens klart definierade gränsdragningar.

1.2 Bakgrund

Europeiska unionen består för närvarande av 27 medlemstater, från den danska kolonin Grönland i nordväst till svarta havet i sydöst. Unionen har i runda tal en halv miljard medlemmar, varav ca 20 miljoner inte har sitt ursprung i något av unionsländerna utan är födda utanför Europa.

Under den senaste 20-årsperioden har arbetet med att utöka Europa pågått för fullt och medlemsantalet har mer än fördubblats sedan i början av 90-talet. I samma takt har arbetet med att föra över allt mer inflytande till den europeiska union pågått och i dagsläget är det stora politikområde där besluten nästan uteslutande fattas på transnationell nivå, däribland frågor om migration och asyl.(www.1) Med tiden har allt fler beslut rörande migration överförts till EU-nivå och med Amsterdamfördraget 1997, ratificerat 1999, togs ett stort kliv mot ett gemensamt EU-regelverk.(www.1) Detta regelverk förstärktes och fördjupades under Finlands tid som ordförandeland 1999 där toppmötena i Helsingfors och Tampere till stor del kretsade kring frågor om migration.(www.1) Innan framförallt Amsterdamfördraget var immigration i högsta grad en nationell fråga där varje land utformade sin egen immigrationspolicy. I dagsläget har frågor som rör migration till stor del, eller står i begrepp att, förts över till EU:s första pelare och är sålunda överstatligt förankrat.(www.1)

Samtidigt som man inom EU blir allt mer restriktiva och inför allt striktare regler för invandring till EU-området försöker tusentals människor ta sig in. Vågade och desperata försök gör att människor dör dagligen i sin kamp att nå vad som uppfattas som Europas förlovade stränder. Andra uthärdar extrema umbäranden och betalar stora summor för att smugglas in. Priset för de höga murarna räknas inte bara i hårdvaluta utan även i människoliv. Kravet för legitimt inträde i Europa idag bygger på fyra kriterier; flykting från krigszon¹, politisk flykting, arbetskraftinvandring eller anhörginvandring.(www.1) De som inte faller under dessa kriterier låter inte alltid detta hindra dem i deras försök. Och som en konsekvens av det är lidandet avsevärt.

Det så kallade Haagprogrammet(www.2) som upprättades och godkändes i november 2004 består av tio rampunkter som lägger upp planeringen för de kommande fem åren och de beslut som ska tas inom asylfrågans område. Dvs. tio områden som man uppfattar som centrala i EU: s fortsatta utveckling mot en mer gemensam politisk profil. Det handlar bl.a. om att upprätta ett gemensamt asyloffarande inom EU samt att upprätta ”en balanserad strategi avseende migration”, där man ska bekämpa flyktingsmuggling framförallt med fokusering på kvinnor och barn. Men även att upprätta en fond för återvändande samt utöka samarbetet med så kallade tredje länder, dvs. länder som fungerar som transitzoner in i EU. ([www.1](#) scadplus.s.2). Dokumentet fokuserar också mycket på terroristbekämpning samt bekämpning av organiserad brottslighet. Vidare syftar också dokumentet till att upprätta enhetlighet vid

Europas yttre gränser samt förstärka och förenkla samarbetet mellan olika nationella tull – och polisorganisationer.(www.2)

Varje land kan själv välja hur många immigranter man anser sig kunna ta emot men de kriterier som gäller för mottagande blir allt mer homogent för hela den europeiska unionen.(www.1) Från och med hösten 2006 finns det gemensamma minidirektiv för flyktingmottagning i Europa, och år 2010 räknar man med att ytterligare ha samkört lagstiftningen i Europa(www.12). Detta kommer "... promote EU solidarity and reduce the phenomenon of 'asylum shopping' where applicants move around the EU mainly because of the diversity in member states applicable rules"(www.3)

Samtidigt håller man från EU: s sida på att utarbeta ett gemensamt underlag för att framtiden kunna ta emot den arbetskraftsinvandring som kommer att bli en nödvändighet för att kunna försörja Europas åldrande befolkning.

1.3 Metod

Metodiskt används två skilda varianter av normativ forskningsmetod då de två frågeställningarna tarvar olika metoder för att på bästa sätt besvaras. Traditionellt brukar inte normativ teori ha någon egen utformad metod utan man har så att säga lånat från andra teorier. Detta har också varit en klassisk invändning mot normativ teori. Tillsammans med den postmodernt rådande uppfattningen att man egentligen inte kan få fram någon sann kunskap i normativa frågor, som snarare betraktas som emotioner och preferenser i motsats till uppnåbar objektiv fakta, har detta gjort att man i stora drag övergivit den normativa forskningen. Denna kritik är måhända korrekt men den normativa metoden är ingalunda ensam om att ha detta problem utan det är frågor som om inte alla så åtminstone de flesta vetenskapliga metoder brottas med.

Det är min uppfattning att det råder brist på normativa analyser inom den statsvetenskapliga forskningen. Till viss del har den normativa forskningen fått stå tillbaka till förmån för diverse diskursiva analysmetoder. Båda fält gör anspråk på att förklara mänsklig motivation och handlande och i (post)modern tid har de diskursiva fälten i stor utsträckning dominerat forskningsfältet.

Så varför är en normativ analys av något som EU: s asyllagstiftning så viktig? I korthet är det för att en sådan analys kan bidra med välbehövlig intersubjektivitet och en tydlig genomlysning av argumentationsstrukturer rörande migration och asyllagstiftning. På detta ganska grundläggande maner framgår vad som görs eller inte görs och som en följd av det kanske även vad som bör göras.

För att besvara den första frågeställningen om vilka normativa frågeställningar som finns att ta hänsyn till i migrationsfrågan är vad som kallas normativ begreppsanalys. Den normativa begreppsanalysen handlar om "att precisera och klargöra innebörden av och relationen mellan olika värden, normativa principer och normativ begrepp" (Badersten 2006 s. 43) Då syftet med den första delen av uppsatsen är att klargöra den normativa problematiken kring migration håller vi oss väl inom empirins säkra gränser. Syftet är inte att försöka utkristallisera vad som är rätt och fel utan enbart att klargöra vilka positioner som existerar och de potentiella problem som följer av dem. Med Björn Baderstens ord "att agera som ett slags analytisk renhållningsarbetare".(ibid s. 43). Det är min tro att tydligt utkristalliserade normativa positioner i sig kan generera ett normativt ställningstagande, samt rensa bort ovidkommande och felaktiga föreställningar. Badersten skriver att beroende på vilka normativa premisser man håller för värdefulla leder det till olika normativa slutsatser i samma

fråga.(ibid s. 44) Detta må framstå som något av en självklarhet men är likväl viktigt att poängtera. Många etiska spörsmål innehåller en imponerande komplexitet där tillsynes vitt skilda premisser egentligen direkt påverkar varandra.

Det Badersten kallar ”givet att analys” brukas också. I uppsatsen kontrasteras olika normativa teorier mot varandra. En utilitarist och en pliktetiker kommer sannolikt att nå fram till olika svar på hur man bäst löser ett etiskt dilemma. ”Givet att analysen” används för en ”problemativering av normativa principers relevans och genomförbarhet”.(ibid s.46). Badersten beskriver även ”givet att analysen” som ett sätt att verklighetsförankra den normativa begreppsanalysen. I arbetet problematiseras detta hela tiden på EU. På så viss undviks allt för abstrakta resonemang.

För att besvara på den andra frågeställningen rörande EU: s normativa position i migrationsfrågan brukas så kallad empirisk värdeanalys. Den empiriska värdeanalysen är nära knuten till ”common sense” teorin. Badersten skriver att ”i både fallen handlar det om att hänvisa till förhållanden som faktiskt råder, till värden och värderingar som människor faktiskt har”.(ibid s.149) Något tydligt normativt teoretiskt ställningstagande görs inte i texten utan istället används så kallad common sense teori. Att bruka någon form av common sense analys har sina nackdelar, framförallt metodiskt då det lämnar begreppsdefinitionerna en del övrigt att önska. Empiriskt lämnar det också en del att önska och det ska understrykas att common sense teori innebär potentiellt grova generaliseringar. Fördelen är att man får en pragmatisk och även realpolitisk anknytning som ofta kan saknas i mer teoretiska analyser. Som jag har valt att tolka det i det här arbetet finns det stora likheter mellan lagstiftning och gemene mans moraluppfattning, naturligtvis med hänsyn taget tagen till vissa standardavvikelser.

1.4 Material

Det empiriska material som ligger till grund för uppsatsen är i huvudsak EU-dokument med störst fokus på Haagprogrammet och dess tio punkter. Valet motiveras av att det framstår som det mest centrala dokument för utvecklingen inom europeisk migrationspolitik. Under den senaste tioårsperioden har migrationspolitiken allt mer utvecklats till ett gemensamt EU-projekt och till dagens datum är Haagprogrammet det främsta och mest långtgående exemplet på detta. Även om dokumentet kan uppfattas som luftigt och de målsättningar som sätt upp kan ses som odefinierade är det min uppfattning att det är det dokument som tydligast beskriver både dagens positioner och den inriktning som de europeiska länderna valt för framtiden.

Björn Baderstens bok Normativ Metod (2006) verkar vara en av få böcker, åtminstone på den svenska marknaden, som på allvar begrundar de normativa teorierna – och metoderna, och som på ett utmärkt vis kopplar det till statsvetenskapliga och politisktfilosofiska spörsmål. Materialanalysen är i högsta grad baserad på de teorier han för fram i boken.

Den tredje och kanske viktigaste delen av materialet är det normativa material som används. Där visade sig ”The Ethics of Immigration” av Veit Baader normativa genomgång av migrationsfrågan och dilemmat huruvida gränser ska vara öppna eller stängda vara absolut oumbärlig för mitt syfte. Hans systematiska genomgång av pro – och kontra argument är i min mening ett exemplariskt exempel på normativ argumentationsanalys. Det har också inneburit att annat material har fått stå tillbaka för

hans text. I min mening för att det helt enkelt faller till föga i jämförelse med Veit Baader både kvalitativt och informationsmässigt.

Ander Hellström är Laclau-Mouffian och hans teorier är sprungen ur deras version av diskursanalysen. Jag ställer mig dock tveksam vissa av de slutsatser han gör, och mitt användande av hans material är snarast eklektiskt till sin natur. Detta till trots ska hans betydelse inte förringas och en del av det han skriver har i högsta grad bäring. Hellström diskuteras i avsnittet om identitet och även om den delen kan anses avvika något från det övriga arbetet är det min uppfattning att den poäng som framförs där är av vikt. Övrigt material som används har i huvudsak fungerat som komplement.

1.5 Avgränsningar

Huruvida det existerar naturrättigheter avser jag inte att befatta mig med i den här uppsatsen men för att syftet ska gå att uppfyllas utgår jag från att fri- och rättigheter, och som dessa existerar idag i det europeiska samväldet, är socialt konstruerade rättigheter. Ett postulat av denna typ stämmer även väl in på de flesta teoretikers positioner och framstår därför som naturligt. Vissa grupper menar att land är en gåva från exempelvis Gud givet till ett specifikt folk. De uppfattar alltså inte rätten till marken som en konstruerad rättighet. Dock är detta inget jag närmare befattar mig med i uppsatsen.

I och med att detta arbete delvis berör politiskfilosofiska frågor förekommer naturligt vissa svårigheter med att hålla sig till ämnet, en fråga leder ibland med nödvändighet till en annan som i sin tur kräver ytterligare en infallsvinkel och innan man vet ordet av står man med säcken full. När så sker i texten kommer jag alltid markera när jag skär av en infallsvinkel. Detta är en nödvändighet med tanke på de begränsningar som arbetet kräver. Dock innebär det att vissa frågeställningar snörps i sin linda. Vissa av dem är av normativt teoretiskt slag som t.ex. vart går gränsen mellan kontraktualism och deontologi och vilket beroendeförhållande råder mellan utilitarism och pliktetik.

Andra frågor är mer konkreta; Frågeställningar som en stats ansvar mot människor utanför det egna geografiska området och i vidare bemärkelse vilket ansvar har i sin tur EU gentemot människor som står och bankar på dess port? Och är det skillnad om man står i princip utanför porten eller om man ringer långdistans? Har EU-länderna en skyldighet att ta emot människor eller har man rätt att vara selektiva. Om en stat kan anses inneha moraliska rättigheter, hur långt sträcker sig då dessa? Dessa frågor tas upp men pga. det begränsade utrymmet finns inte möjligheten att gå på djupet. Dock uppfylls syftet med uppsatsen genom att blott kortfattat synliggöra dessa frågor och deras samband med asylfrågan.

En kristen kanske skulle hävda att vårt moraliska ansvar gentemot våra medmänniskor är oändligt och att denna maxim ska vägleda oss i vårt moraliska agerande. Huruvida detta är sant eller ej tas inte upp i den här uppsatsen. Men även om så vore skulle vi än då ställas inför frågan *hur* vi skulle agera för att uppnå ett tillfredställande resultat.

Ett annat spørsmål som man måste förhålla sig till är den teoretiska konflikten mellan "common sense" och logisk deduktion. Eller kanske snarare det som definieras som

”bounded rationality”, begränsad rationalitet, och faktisk rationalitet. Vilka är de moraliska implikationerna av ”bounded rationality” och i vilken utsträckning kan man hållas ansvarig under sådana förhållanden.

Arbetet är till sin natur översiktligt. Vissa av de frågor som ställs skulle behöva sin egen bok för att kunna ges rättvisa, och vissa frågor öppnar i sin tur upp för ytterligare frågor. Men kanske är det tillräckligt att veta att det är frågor som man måste ta hänsyn till.

1.6 Övrigt

En del begreppsdefinitioner är nödvändiga för att tydlighetens skull. Veit Baader definierar migration som en geografisk förflyttning av människor i syfte att bosätta sig längre perioder på andra platser (Baader 2005 s.331). I uppsatsen görs ingen skillnad på migration och immigration som lämpligen kan definieras som migration över en postwestfalisk nationsgräns.

Med stänga gränser menas att en staten avgör vem som får korsa och vem som inte är välkommen, det ska alltså inte förstås som stängda gränser i betydelsen att ingen kommer varken in eller ut.

Man bör ha i åtanke att partikulär moral inte nödvändigtvis behöver innebära att man tillskriver okända objekt ett lägre värde, utan att man tillskriver objekt som ligger nära ett högre. Hur den partikulära moralen är utformad är oklart men ett sätt att försöka förklara den är att den är emotionellt betingad. I den universella moralen finns ett neutralt ställningstagande, där principer snarare än emotioner är den motiverande faktorn. Kanske ligger också däri den universella moralens svaghet.

1.7 Teori

Någon övergripande teoretisk utgångspunkt existerar inte i arbetet. De argument som redogörs för sker i kapitel två respektive kapitel tre. I redogörelsen kommer de tre stora normativa teorierna, eller skolorna, att beröras. Och ofta är det så att olika argument har hämtats från olika skolor och konflikt uppstår när dessa krockar. Dessa tre brukar vanligast benämnas kontraktualism, utilitarism (teleologi) samt kantiansk etik, det sista också känt under namnen pliktetik samt deontologi. Genom att förstå och förklara EU: s migrationspolitik genom dessa tre normativa teorier ges en något annorlunda och kanske inte så vanlig syn på politiska beslut. Som med alla teorier som har vunnit någon form av genomslag har dessa tre teorier en bred samling under teorier och avarter. Likväl är det inte nödvändigt med mer än grovhyvlade definitioner i det här sammanhanget för att syftet ska kunna uppnås.

Kontraktualismen kan möjligtvis anses ha en genomgripande funktion i arbetet. Enligt kontraktualismen kan moralen förstås som ett hypotetiskt kontrakt mellan människor där kontraktet reglerar de normativa handlingsregler, dvs. de plikter och rättigheter som

existerar i samhället.(www.3) Björn Badersten skriver att "ett handlande kan rättfärdigas i den mån det korresponderar med innebörden i ett kontrakt framförhandlat av och slutet mellan fria, förnuftiga och självständiga människor".(2006 s.126)

Många kontraktsetiker betonar människans intresse och självintresset som drivande mänskliga faktorer. Men att man kan vinna stora fördelar genom att samarbeta eller utarbeta ett system för samarbete där chansen att man själv ska få det så bra som möjligt är så stor som möjligt. Ett av de mest kända exemplen på en sådan teori är John Rawls "A Theory of Justice" (1971). Kontraktualismen kan pga. sin teoretiska utformning anses ha en exkluderande funktion även om detta på intet sätt är en nödvändighet för teorin.

Mot de kontraktualistiska teserna i arbetet ställs utilitaristiska teser. Utilitarismen är en bred och komplicerad teori och en sammanfattande redogörelse riskerar att göra teorin och dess teoretiker en stor orättvisa, då den till förstone kan framstå som ganska inhuman. En grovhyvlad definition är dock nödvändig. Utilitarismen är teorin som säger att det är konsekvenserna av en handling som är det etiskt viktiga och som avgör om en handling ska betraktas som god eller ond, rätt eller fel.(www.5) Skilda utilitarister framhåller skilda värden som finala, eller intrinsikala. John Stuart Mill hävdade att lycka, happiness, var det enda verkligt finala värdet. Det enda värde som aldrig har en instrumental funktion. I modern tid har exempelvis Peter Singer framhållit det mjukare preferenstillfredsställelse som det finala, och att så hög grad som möjligt av preferenstillfredsställelse är det största goda. Andra teoretiker har mer eller mindre definierade versioner av allmän eller personlig nytta som de menar är den våg etiska dilemman ska balanseras på.

Likväl spelar utilitarismen en central roll i politiska beslut och många migrationsteoretiker, oavsett deras position, har en utilitaristisk analys av migrationsfrågor. Ett enkelt exempel på det är de som har uppfattningen att man bör ha fri migration så länge det inte har en negativ effekt på de människor som redan lever i området, då onyttan i det fallet överväger nyttan. Detta är ett typiskt utilitaristiskt ställningstagande. Utilitarismen kan också sägas vara den normativa teori som ligger närmast mycket politisk beslutsteori. Där konsekvenserna och inte avsikten är det centrala.

Den kantianska pliktetiken, också kallad deontologi, i sin tur är också den som i stora drag kan anses ligga nära så kallad common sense etik. Kantiansk teori grundar sig på att det finns absoluta värden, maximer, som ska fungera vägledande för vilka beslut som ska fattas eller hur man bör handla.(www.6) Man ska inte ljuga eller man ska behandla andra som man själv vill bli behandlad är typiska exempel på välkända maximer. Ett annat närmare relaterat exempel är alla bör ha rätten att bosätta sig där de önskar, på grundvalen att detta är det moraliskt korrekta.

Common sense teorin är central för hela arbetet. Inledningsvis ska sägas att common sense teorin är en högst problematisk teori och den medför en rad svårigheter. Den brister bland annat i begreppsdefinitionerna och i intersubjektivitet. Common sense teorin kan beskrivas som samlingen av de åsikter om världen och tillvaron som delas av alla med ett allmänt sunt förnuft.(filosofilexikon). Den gemensamma vardagsmoralen och vad som uppfattas som intuitivt rätt eller fel. På så viss är det en förhållandevis relativistisk teori då common sense moral är den moral som är rådande för tillfället(givet att alla är vid sitt sunda förnuft).

2 Migration - Normativ grund

Det framkommer tidigt när man undersöker migration ur ett normativt perspektiv att det är nästintill omöjligt att hålla sig på en rent normativt teoretisk abstraktionsnivå utan oundvikligen hamnar man på ett praktisktpolitiskt plan, också kallat tillämpad etik.

Det västerländska samhället konstitueras av en samling fri – och rättigheter som nuförtiden till stor del tas för givna, och snarast uppfattas som naturligt betingade. Det som kallas ”common sense” moral, dvs. vad människor instinktivt upplever som rätt eller fel finns återgiven i stora delar av den europeiska lagstiftningen.ⁱⁱ Huruvida den sedan efterlevs på ett godtagbart sätt är naturligtvis en helt annan fråga. Vissa delar av varje nations lagverk är så djupt förankrade hos medborgarna att förändringar i dem nästintill uppfattas som konstraintuitiva. Exempel på detta torde förslagsvis de lagar som etablerar medborgarskap som födslorätt vara. Att ha rätt att vistas på en viss plats eller att äga ett visst ting utan att en annan människa äga laglig rätt till detta ting är en annan grundläggande rättighet som snarast uppfattas som naturlig.

Inom EU är den styrande människorättsdoktrinen Europakonventionen som tillsammans med ett antal andra fri- och rättighetslagar bl.a. stipulerar fri rörlighet mellan EU-staterna och lika rättigheter oavsett vart man befinner sig. Och bortsett från vissa arbetsrättsliga begränsningar som gäller för de nya medlemsstaterna råder fri rörlighet. Förutsatt att man är laglydig kan ingen ifrågasätta att människor rör sig mellan olika länder efter eget bevåg. Dessa rättigheter är dock nästan uteslutande förbehållet EU-medborgare, har man inte medborgarskap i ett medlemsland omfattas man inte av detta regelverk.

Det bör observeras att de friheter och rättigheter som existerar i Europa inte ska uppfattas som frånvaro av lagstiftning utan snarare tvärtom, att dessa områden i högsta grad är föremål för extensiv lagstiftning. Rätten att vara okränkbar i hemmet existerar för att det finns reglering som fastställer att andra människor eller organ inte har rätten att inkräkta på den personliga sfären. Dock är det säkerligen så att dessa rättigheter existerade i det mänskliga samhället innan de sattes på pränt. Genom ömsesidiga överenskommelser, arv och sedelära. De naturtillstånd som bl.a. Hobbes och Rousseau beskrev är troligen bara teoretiska skapelser och någon form av samhälliga regler har förmodligen existerat lika länge som det mänskliga samhället.

2.1 Öppna eller stängda gränser

Bör människor ha rätt att korsa gränser som de vill eller har stater rätt att godtyckligt neka människor inträde, eller är det tvärtom som så att staterna ha plikten att ha öppna

gränserna. Och är denna plikt i så fall reservationslös eller bygger den på andra premisser såsom givet att det finns en relativ rikedom i det mottagande landet. Den normativa diskussionen är i hög grad hämtad från Veit Baaders genomgång av argumenten för – och emot fri migration. Baader menar att den normativa konflikten kan förklaras som en krock mellan partikulära och universella moraliska värden (Baader 2005 s.335).

2.1.1 För öppna gränser

Bader menar att man kan dela upp argumenten för öppna gränser i två delar. Enligt det första är fri rörlighet en viktig rättighet i sig själv och bör uppfattas som basalt moraliskt bärande, och att den bör betraktas som en grundläggande legal rättighet oberoende av fattigdom eller distributiv orättvisa (ibid S.337). Den andra delen av argumentet tar sin utgångspunkt i precis fattigdom och distributiva orättvisor. Enligt detta argument har stater ett moraliskt och legalt ansvar att ta in människor så länge staten lever upp till ett minimalt moraliskt krav att garantera säkerhet och överlevnad för alla människor inom det egna territoriet.(ibid s.337)

Argumenten för öppna gränser har förespråkare från förhållandevis skilda läger, där man framför olika anledningar till varför migration ska vara oreglerad. Som utgångspunkt för diskussionen kan Veit Bader citeras. Han skriver att ”Citizenship laws combine criteria of descent (*jus sanguinis*) and territory (*jus solis*), which are *prima facie* morally no more defensible than sex, age, language, religion or social class”(ibid. s.337). Dvs. att man ifrågasätter födslorätt och territorium som oberörbara rättigheter när de i egentlig mening har samma ontologiska ursprung som andra rättigheter. Förespråkare av detta argument understryker det arbiträra i skapandet av gränser då gränsposteringar är precis lika onaturliga som övriga nämnda rättigheter. Det existerar inte naturliga rättigheter och lagar som reglerar och förhindrar fri migration är felaktiga på samma premisser som lagar som reglerar vilka sexuella preferenser som är acceptabla. Enligt premissen att det är en inskränkning i den personliga frihet som är var människas födslorättighet.

Samtidigt bör det poängteras att i Europa, och i resten av världen, uppfattas territoriella – och frändeskapsanknytning till en plats som primära och väldigt starka rättighetsanspråk. Vad som kanske kan beskrivas som en djupt förankrad ”först till kvarn- mentalitet”.

Redan Hobbes menade att rätten till fri rörlighet var en av de mest fundamentala mänskliga rättigheterna i egenskap av sig själv.(ibid. 338). Rätten att fritt bestämma vart man önskade bosätta sig hade ett finalt värde oavsett och oberoende av vilka konsekvenser som följde. Vad man skulle kunna kalla för någon form av basrättighet eller supervinierande rättighet. Likväl bör noteras att rätten till fri migration i detta fall direkt krockar med exempelvis äganderätten, och en något modifierad version av dem båda är nödvändig för en vidare diskussion, något som förmodligen även Hobbes skulle hålla med om. I ovanstående fall ser man direkt problemet med absoluta rättigheter och

att konsekvenserna av en absolut rättighet gärna inkräktar på andra fri och rättigheter och begränsar dem. Fri migration som finalt värde framstår knappast som särskilt eftersträvansvärt och samma sak kan troligen sägas om de flesta finala värdena, som exempelvis äganderätten.ⁱⁱⁱ Det är inte allt för långsökt att anta att alla samhällen som har ett finalt värde som rättsbas oundvikligen ställs inför andra (svårlösta) dilemman. Utan att hänvisa till naturliga rättigheter eller externa auktoriteter, exempelvis gud, är det svårt att se styrkan i argumenten och det finns snarast en relativistisk godtycklighet som gör mer skada än nytta.

Då framstår det som mer framgångsrikt att betrakta fri migration som en instrumentalt viktig funktion. Den är "seen as (i) a vital prerequisite for other freedoms, like autonomy, personal self-determination... or human rights to marriage and family life; (ii) as a condition of meaningful equality of opportunity; and (iii) as a condition of more substantive or material equality or an instrument of distributive justice".(ibid s.338)

Här finner man en annan styrka i argumentationen när man överger sökandet efter finala värden. Ett analogt tänkande kan man återfinna i den europeiska konstruktionen. Den internt öppna rörligheten betraktas som oerhört viktig för att unionen ska fungera och som instrumentalt essentiell för att andra fri och rättigheter ska vara uppnåeliga. EU-medborgare ska få resa och bosätta sig i vilket land de månne ville och åtnjuta samma rättigheter som det landets medborgare. Nu är detta fortfarande en fri migration med begränsningar då lagen är partikulär till förmån för EU-medborgare. Vikten av det beslutet ska dock inte underskattas. Vilket syfte EU ska ha beror förmodligen på vem man frågar. Ett av de klassiska argumenten för unionen har dock varit att det är ett fredsprojekt. Folk och länder som handlar –och umgås med varandra startar inte krig. Och är nationer så interförbundna med varandra är krig, i teorin, mindre troligt. Hur viktig fri migration är som instrument eller som konstituerande del av vad man skulle kunna kalla ett rättighetspaket är naturligtvis svårt att avgöra men troligtvis kan dess relevans inte underskattas. Historien är fylld med exempel på människor som nekats både inträde och utträde och detta har allt som oftast uppfattats som en ordentlig beskärning av dessa människors möjligheter.^{iv}

Det andra argumentet har en ekonomisk prägel och grundar sig inte i huruvida människor har rätt till fri migration. Det fokuserar istället på staters moraliska ansvar att utjämna globala distributiva orättvisor (ibid s.340). Enligt detta har nationer en moralisk plikt att ta emot, eller tillåta invandring, när landet är förhållandevis rikt och de förmodade immigranterna är fattiga (ibid s.341). Fattigdomsargumentet är ett pliktetiskt diktat som ser till distributiva orättvisor oavsett vilken sida av gränsen en människa befinner sig. I exempelvis Sverige har vi distributiv omfördelning inom landets gränser. Ett kontraktualistiskt pliktetiskt synsätt som syftar till att minska inkomstklyftor och hjälpa dem som inte kan hjälpa sig själva, men enligt detta argument bör statens ansvar vara gränslöst.

Veit Baader framför ett starkt argument mot att just distributiv rättvisa skulle vara en stark orsak för att öppna gränserna. Han skriver att "Free immigration is not an effective remedy for poverty because the proportion of the worlds poor that might be helped in this way is very small. The relief provided by open borders would be imperfectly distributed because those who can afford to migrate are usually not among the worst-

off. Moreover, free migration could lead to a brain-drain, leaving the worst-off even worse off. Finally, such an approach could weaken pressures on governments to address problems of poverty where they emerge”(ibid s.341)

Ett annat sätt att förstå fattigdomsargumentet är att beskriva det som en variant av John Rawls differentieringsprincip.^v

Sammanfattningsvis är det svårt att se några riktigt starka argument för öppna gränser oberoende på vilken abstraktionsnivå man lägger sig. Varken metaetiskt eller praktiskpolitiskt verkar det finnas några riktigt goda argument för att man ska öppna gränserna.

2.1.2 För stängda gränser

Förespråkare av stängda eller delvis stängda gränser har en del argument som bär med sig en viss tyngd. Veit Baader delar in argumenten i fem huvudkategorier. Gränser ska vara stängda “(i) because moral priority should be given to compatriots, and because states have an important role in the allocation of duties; (ii) because civil and (iii) political rights (including democratic political culture and virtues) can only be guaranteed in this way; (iv) because social rights and welfare arrangements have to be defended; and (v) because ethno-national cultures have to be protected.(baader 2005 s.344)

Punkten (v) har jag inte för avsikt att diskutera bortsett från att jag menar att invändningarna för det är snarlika de som brukas mot första stycket av (i) nedan. Dock återfinns en kortare diskussion som är snarlik (v) i nästa avsnitt.

I (i) är den första satsen högst problematisk. Värdering av det moraliska objektet beroende på vad som står i passet framstår som godtyckligt.

Man kan skilja på instrumentell och final uppdelning av argumentet. Nedan redogörs för den instrumentala. Men som finalt värde är det svårt att finna argument för att just landsmän skulle ha ett högre moralisk värde. Principen om närhet till objektet för den moraliska värderingen kan knappast uppfattas som annat är geografisk. Och det är svårt att se ett samband mellan geografiskt avstånd och moraliskt värde, i synnerhet som moralisk princip.^{vi}

Det andra stycket har en helt annan bäring. Det hör i min mening nära ihop med (ii) till (iv). Enligt vissa teoretiker är väl avgränsade områden nödvändiga för en fungerande demokratisk struktur och kultur.(www.7) Dvs. att ett geografiskt avgränsat självstyrande område har en central funktion för att andra värden som uppfattas som essentiella ska kunna existera. I dagens värld fyller staten en central funktion i att garantera dess medborgare fri - och rättigheter, skydd och garantier för överlevnad. Åtminstone i de fall där staten fungerar mer eller mindre som den ska, och någon form av avgränsning verkar vara nödvändigt för att demokratin ska fungera (Baader 2005 s. 347). Detta är om det stämmer ett starkt argument för stängda gränser. Utilitaristiska argument för att öppna gränserna ur ett nyttoperspektiv får det, givet att det finns en risk

för demokratin, svårt att argumentera för öppna gränser om resultatet skulle innebära istället skulle nyttodeflation. "... if we question the right of the state as a political community to 'preserve its integrity' by distributing membership as it sees fit, are we not weakening the very institutional framework that makes citizenship a meaningful practice?"(www.7)

Förespråkare av öppna gränser måste kunna erbjuda ett vettigt alternativ till det skydd som ett medborgarskap erbjuder.

Sammanfattningsvis kan man säga att argument för öppna gränser är i hög grad pliktetisk medan argumenten för stängda eller begränsat öppna gränser i högre utsträckning hör till kontraktualistisk normativ teori. Ett annat sätt att beskriva dem är att pliktetiskt i det här sammanhanget representerar mer universella moraliska värderingar medan det kontraktualistiska representerar de partikulära.

Problem är att allt för partikulära moraliska principer framstår som synnerligen oetisk. Då argumenten för öppna gränser hade vissa helt klart negativa konsekvenser är det på intet vis så att stängda gränser i sin tur inte medför negativa följder. Vi har under lång tid levt med i stort sett stängda gränser och delvis ser vi facit av det i dagens värld.

2.1.3 Ett mer praktiskpolitiskt normativt synsätt

En möjlig lösning på dilemmat är att sänka abstraktionsnivån ett par steg och istället titta närmare på de praktiskpolitiska och humana konsekvenserna av olika förfaranden. På ytan kan det verka som om vi, framförallt i västvärlden, är innehavare av fri rörlighet. Dock är detta en sanning med modifikation då det finns en rad restriktioner som begränsar den fria rörligheten, både ut och in över gränser. Likväl bör nog sägas att vi har en hög grad av mobil frihet och att begränsningar av denna i högsta grad skulle uppfattas som en inskränkning i våra rättigheter. Samtidigt är den relativa frihet som man besitter i egenskap av medborgare i exempelvis Sverige avsevärt högre än den man har som medborgare i exempelvis Zimbabwe.

Suveränitetsprincipen fastslår varje stats rätt till nästan absolut självbestämmande inom det egna geografiska området och rätten att förfoga över de resurser som existerar samt besluta om vilka som har tillåtelse att vistas där samt under vilka kriterier. Delvis kan EU anses vara en uppluckring av denna princip, men det är en uppluckring som skett under mestadels strikt kontrollerade former. Delvis är det tveksamt i vilken grad det överhuvudtaget skett någon egentlig uppluckring av suveränitetsprincipen. Snarare kan det beskrivas som att ringarna på vattnet vidgats. Men utan att man släppt på kontrollen.^{vii} I EU har detta skett på bekostnad av ett visst maktinflytande som man

överfört från medlemsländerna till det överstatliga. Inom EU har den interna fria rörligheten som är en av unions fundament resulterat i att man har övergått till allt mer gemensam extern kontrollövervakning. Exempelvis Spanien och Italien som är tar emot många av de flyktingar som försöker ta sig in på olaglig väg får nu allt mer stöd och hjälp av övriga europeiska nationer i sitt arbete att beivra den illegala immigrationen.

Att överge suveränitetsprincipen kan knappast ses som något eftertraktansvärt, åtminstone inte i första taget. Likväl är den problematisk på så viss att den direkt krockar med etiska argument för fri migration. Suveränitetsprincipen är för framförallt små stater och dess medborgare essentiell för att garantera dem fri - och rättigheter och fyller en central funktion för det demokratiska arbetet i de Europeiska staterna. Översatt till normativ teori är suveränitetsprincipen i högsta grad partikulärt kontraktualistisk. Det moraliska ansvaret och den etiska relationen existerar i huvudsak mellan staten och dess medborgare.

Likväl väcker detta frågan om statens ansvar utanför dess geografiska avgränsningar. Ansvar kan uppfattas på två sätt. Antingen som en kausal reaktion i förhållandet M gör P och är därför ansvarig för utgången L. Men ansvar kan också uppfattas som ett moraliskt ansvar oberoende av ett kausalt samband; M har ett ansvar gentemot S för det är det moraliskt rätta.

En vanlig uppfattning verkar vara att man inte har reellt ansvar men ett visst moraliskt sådant. Hur stort är upp till varje enskild stat att avgöra. Därav hjälpsändningar vid katastrofer och den summa biståndspengar som de flesta stater delar ut varje år. Här kan man invända att det är synnerligen små insatser som görs för att lindra det materiella lidandet i världen. Oavsett vad man tycker om detta är problemet i sig avsevärt mer komplicerat och erbjuder inga lätta lösningar. Det är inte så enkelt som att säga att man är för eller emot öppna gränser pga. den eller den premissen. Etiska dilemman är dilemman pga. lite oavsett vilken ståndpunkt man intar och hur moraliskt korrekt den än verkar finns det ofta andra negativa konsekvenser som följd.

Ett naturligt problem som man inte kan komma från gällande migration som mänsklig rättighet är att den inte är knuten till något. Problemet är stort och kan verka oöverstigligt, åtminstone i den westfaliska era vi lever i idag. Med att migration inte är knutet till något menas att den inte är knuten till en geografisk plats, att rätten till migration inte skyddas av en legitim maktinstans. En flykting kan på så viss anses befinna sig i ett laglöst ingenmansland. Utanför sitt geografiska område har en stat inget reellt lagligt inflytande och tar sålunda inte heller något reellt ansvar för vad som sker. Detta kan jämföras med de flesta andra fri- och rättigheter som redogörs för i bl.a. Europakonventionen. Rösträtten, tryckfriheten och religionsfriheten gäller alla inom avgränsade geografiska områden och staterna tar i bästa fall sitt ansvar och upprätthåller dessa fri och rättigheter. Man kan inte bära med sig den svenska yttrandefriheten utomlands, den är knuten till ett geografiskt område, inte till medborgare från detta område. Inom EU existerar de i alla länder men det finns nationella avvikelser och egenheter^{viii} hos även de vanligaste av dessa fri – och rättigheter, dock inom det ramverk som Europakonvention fastslår (Follesdal 2004 s.74-75), åtminstone i teorin. Även om man på ett rent metaetiskt plan kan hävda att det inte finns några ontologiska skillnader mellan olika fri – och rättigheter är detta praktiskpolitiskt en orealistisk

position att inta. Till stor del beroende på att det komplexa samhällsbygge som vi lever i idag kräver organ som garanterar och upprätthåller dessa fri - och rättigheter. Och det är svåröverskådligt att se hur man, åtminstone i dagsläget, skulle kunna skapa fungerande organ som skulle kunna vara i princip geografiskt obundet. Det skulle kräva någon form av världsomspännande organ med reellt överstatligt inflytande och manskap med rätt att intervensera och implementera organisationens beslut.

3 Migrationen och EU

I det lagverk som konstituerar Europeiska unionen fastställs ett antal basala mänskliga fri – och rättigheter som fundamentala och grundlagsfästade. Dvs. det är lagar som är obrytbara och fungerar som utgångspunkt och normgivande för utformandet av övriga regler och lagar. En ny lag får inte bryta mot Europakonventionen för att få lagstadgad kraft. I Europakonventionens tredje paragraf föreskrivs att ”*Fundamental rights, as guaranteed by the European Convention for the protection of of Human Rights and Fundamental Freedoms and as they result from the constitutional traditions common to the Member States, shall constitute general principles of the Union’s law*”.(Follesdal 2006 s.74)

En undersökning av EU: s lagstiftning skulle förmodligen också styrka detta påstående. Dock kan man omedelbart konstatera att fri migration inte räknas in som en fundamental mänsklig rättighet, åtminstone inte som en universell sådan. Inom EU råder fri rörlighet uteslutande för EU-medborgare.^{ix} För ickemedborgare står höga murar och svårforcerade gränsövergångar i vägen och omöjliggör fri rörlighet.

Medan rätten och friheten att: fritt säga och publicera nästintill vad som helst, utöva sin religion och sin sexuella läggning räknas som fundament i EU lagstiftningen råder snarast motsatta förhållanden när det kommer till migration. Men på vilka grunder vilar då besluten att inte, som vissa rättighetsteoretiker menar att den ska, migration tillhör den skara fri och rättigheter som i princip uppnått naturlig status i människors ”common sense” moral. I avsnitt tre diskuteras detta men också vissa av de ideologier som aktivt arbetar i Bryssel för att få gehör för att deras position ska vara normgivande.

3.1 Identitetsskapande i EU

”If we were to start again we would start with culture” - Jean Monet (Hellström 2006 s.165).

Inom den Europiska unionen organiserar sig de ideologiskt nationalistiska partierna i partigruppen UEN, Union for Europé of the Nations(www.8). Till skillnad från andra partier och organisationer anlägger de ett tydligt kulturellt perspektiv på migration och slår fast och prioriterar den kulturella och historiska anknytningen till en plats som den primära och supervinierande principen för att fastslå rättighetsanspråk. I grova ordalag kan man säga att det är nationalistiska partier som sett fördelarna med ett transnationellt samarbete för att framhäva sina egna ideologiska och nationalistiska principer. Istället för Frankrike åt fransmännen, Danmark åt danskarna och Sverige åt svenskarna blir mantrat Europa åt européerna. Som en konsekvens av detta kan man kanske anta att man inte bara inom dessa partiet strävar efter att upprätthålla en nationell kulturell bas

utan att man även breddad sitt synfält och nu även förespråkar ett ökat skydd för någon form av Europeisk identitet. Dock är man inte ensamma om att vilja upprätta eller förstärka en europeisk identitet. Även inom de breda lagren i mitten, bland de reguljära partierna och organisationerna i EU finns ett intresse för detta.

Anders Hellström försöker i sin bok "Bringing Europe down to earth"(2006) att beskriva den process och de mekanismer som är involverade i att skapa en gemensam europeisk identitet. Han menar att till stor del syftar detta arbete till att definiera vad som inte är europeiskt, eller västerländskt, ett vi, den gode europén, och ett dem, icke-europén som inte hör hemma i gemenskapen. Att i arbetet med att skapa den europeiska identiteten blir en av konsekvenserna nödvändigtvis att man skapar ett dem. Detta dem råkar i detta fall i hög grad bli fattiga människor med mörkare hudkomplektion. Som även råkar vara den grupp som i hög grad närs av en önskan att ta sig in i Europa.

En fråga som Anders Hellström inte ställer men som bär en viss relevans i ämnet är nödvändigheten av en gemensam kultur, och metoder för att skapa den. Utan att måla in sig allt för mycket i ett hörn måste man fråga sig vad som konstituerar en kulturell identitet. Anta att de flesta länder i Europa i stort sett kan betraktas som kulturella entiteter, som genom århundraden av gemensam historia, språk och helgdagar m.m. skapat denna identitet. Och även om Europas länder i jämförelse med exempelvis Kina kan betraktas som relativt enhetlig sinsemellan är Europa knappast att betraktas som en naturlig kulturell sfär så som kanske Sverige eller Portugal kan uppfattas. Likväl har man skapat en organisation där Finland och Italien ska sitta bredvid varandra och fatta gemensamma beslut. Antaget att Finland och Italien har relativt olika institutionella och offentliga kulturer och organisationsformer. Hur löser man det? Rimligtvis genom att skapa en ny gemensam kultur.

Nödvändigheten av en gemensam kultur för att få institutioner och offentliga såväl som privata organ att fungera kan knappast understrykas nog. De flesta som forskar om, eller för den delen arbetar i, organisationer vill nog betona ett gemensamt kulturellt klimat som essentiellt för att arbetet ska fungera. Notera att jag med gemensamt inte menar enhetligt som betydelsen ska förstås i nationalistisk teorier.

Ander Hellström tolkar skapandet av en europeisk identitet eller den gode europén som ett sätt att skydda sig från det onda och dåliga utifrån. (Hellström, 2006. 218-221). Likväl tror jag att det är en väl endimensionell förklaring. Europa måste delvis betraktas som en artificiell kulturell entitet och som sådan är det tveksamt hur länge den kan överleva om man inte på något vis sökte sig mot en större kulturell gemenskap. Givet att man vill behålla EU i en eller annan tappning är man tvungen att skapa en gemensam kultur av nått slag. Grönlänningarna och Bulgarerna måste känna att de har ett gemensamt intresse av att ett långtgående samarbete, och det måste finnas former under vilka ett meningsfullt samarbete kan genomföras. Som en parentes vill jag påpeka att det i det här arbetet inte är mitt syfte att komma med normativa pekpinningar på hur detta samarbete bör se ut och vad som kan anses som begärliga ändamål. Nog finns det kritik som kan riktas mot det europeiska projektet och även då på det sättet man försökt skapa den gemensamma kulturen, och Anders Hellström har flera utmärkta synpunkter. Likväl måste man ställa sig frågan om kulturskapande inte erbjuder allt för många sätt och det absoluta enklaste, kanske det enda, är att definiera ett *prima facie* artificiellt vi och dem. Nu må detta vara beklagligt men är kanske ett reellt faktum. En naturlig, om

än olycklig, konsekvens blir att man stänger ute icke-europeiska stater och även då icke-européer.

Den slutsats som Anders Hellborg framför håller i min mening inte, eller bör åtminstone inte uppfattas som hela sanningen.^x

Dvs. att syftet inte primärt är inte så mycket att skapa ett dem som att skapa ett vi, i det vidare syftet att få bygget att hålla i fogarna. Resultatet må vara detsamma men avsikten skiljer sig.

3.2 Migration och säkerhet – samband eller inte?

I Haagprogrammets tio punkter styrks ett nära samband mellan migration och säkerhet. Stora migrationsströmmar uppfattas som ett hot mot Europa. Enkelt uttryckt kan man dela upp det uppfattade hotet i fyra delar, löst strukturerat. Dels fruktar man risken för att terrorister och andra subversiva element fientligt inställda till EU ska ta sig in och finna fotfäste, dels finns det en rädsla för frånvaro av extern gränskontroll m.m. skulle öka inflytandet av organiserad brottslighet. Vidare finns det en stor oro för att exempelvis stora flyktingströmmar skulle försätta de redan uttänjda välfärdssystemen ur funktion. Vad som kan kallas den fjärde rädslan är en oro för, i grova ordalag, den mörka främlingen eller vad som kanske kan kallas för ett kulturellt hot. Ett hot mot den europeiska och västerländska (demokratiska) sockeln(www.2).

Det bör markeras att olika konstellationer inom EU rimligtvis uppfattar olika delar som hot. Likväl är det förmodligen omöjligt att helt separera dem.

Enligt Huysman är en av anledningarna till att man inom EU kopplar migration och immigration till EU så nära till säkerhet är att det är en nödvändighet för att underlätta den intraeuropeiska integrationen och den gemensamma marknaden.(Hellström 2006 s. 166/ www.7)

Kulturellt hot, finns det nu ett sådant och vad skulle det i så fall konstituera? Jag ämnar i denna uppsats inte diskutera detta möjliga hots egenskaper och dess validitet, utan enbart konstatera att det finns fraktioner både i EU-kretsar och bland vanligt folk som menar att det är ett reellt hot. Enligt det danska populistpartiet Dansk Folkeparti är *"Denmark is not an immigrant-country and never has been. Thus we will not accept transformation to a multiethnic society. Denmark belongs to the danes and it's citizens must be able to live in a secure community founded on the rule of law, which develops along the lines of Danish culture"*(Hellström 2006 s.202). Med tanke på att Dansk Folkeparti fått mellan 10 och 20 procent i av rösterna i de danska valen är det inte ensamma om en sådan uppfattning. Och i Sverige kryper det tydligt främlingsfientliga partiet Sverigedemokraterna allt närmare riksdagsspärren.

I många Europeiska länder är denna sorts partier sedan länge stabila och legitima parlamentariska partier, exempelvis i Front Nacional i Frankrike och Lega Nord i Italien. Men är det denna form av flagrant rasism och kulturprotektionism dominerande i EU-byggandet? Troligtvis inte. Nog finns det en tveksamhet mot stora migrationsströmmar men oron är nog snarare samhällsekonomisk än kulturell.

Hur väl stämmer de övriga hotbilder som Haagprogrammet sätter upp med verkligheten och verklighetens flyktingströmmar. Kriminella ligor och organiserad brottslighet

verkar fungera utmärkt oberoende av migration och flyktingströmmar. Snarast bidrar strikta gränskontroller till lukrativa marknader för precis den sortens element som man i programmet önskar beivra. Det finns inget som pekar på att en hårdare flyktingpolitik på något sätt skulle lyckas isolera Europa från sådana element. Samma princip torde gälla för terroristbekämpning. Det är mycket möjligt att de usla förhållandena på andra sidan stängslet istället fungerar utmärkt som grogrund för terrorister. Huruvida man fysiskt lyckas hålla dem utanför Europa är naturligtvis väldigt svårt att veta.

Med tanke på de stora flyktingströmmar som försöker ta sig in i Europa framstår vissa av de förslag som Haagprogrammet föreslår som lätt tvetydiga, närmare bestämt uppstår ett lätt absurt moment 22. Enligt Haagprogrammet ska man aktivt sträva efter att minska möjligheten av människosmuggling framförallt när det kommer till kvinnor och barn(www.2). Likväl utgör de höga murarna ett hinder av sådan paritet att de enda sättet för dessa grupper, som knappast kan räknas in som högriskgrupper, att ta sig in är att ta hjälp av smugglare.

Men finns det då ett hot mot säkerheten? Delvis är det bara rena spekulationer men det är likväl spekulationer man måste ta till om så bara för att eliminera det. Ett teoretiskt hot mot den rådande samhällsstrukturen skulle föreligga om man helt öppnade gränserna och människorna som en konsekvens av det strömmade till. Att miljoner och åter miljoner kom till Europa för att söka lyckan. Ironiskt nog kommer detta hot till ljuset pga. de välfärdssystem som spelar en dominerande funktion i dagens Europa, och som syftar till att underlätta för de människor som av olika anledningar inte klarar sig på egen hand. En intressant jämförelse kan göras med platsen för de mest klassiska emigrationsdrömmarna, Amerika. Det finns två centrala skillnader mellan Amerika då och Europa idag som i stort sett omöjliggör att man skulle kunna göra samma sak här i Europa idag. Detta är tillgången till ledig mark och ett utbyggt välfärdssystem. När Amerikas kuster stod öppna för nybyggare gällde principen att du är välkommen hit men det är upp till dig att skapa en framtid för dig själv. Misslyckas du är det inte vårt ansvar. I runda tal var fjärde emigrant misslyckades med att skapa sig ett liv och återvände till sina hemland (Emmer 2004 s.333-334). Hur många som gick under vet man inte men antalet var säkerligen inte försumbart.

Moderna liberterianer menar att samma principer borde vara gällande i dagens Europa och att man borde låta motsvarande marknadskrafter styra även gränsövergångarna.. Idén har en viss attraktionskraft, men den för med sig vissa mindre attraktiva sidoeffekter. Ponera att migrationsströmmarna var så stora att välfärdssystemen på intet vis skulle kunna inkludera dem. I teorin kan detta uppfattas som ett säkerhetshot. Om samhället inte längre kan garantera säkerheten och överlevnaden för sina medborgare, eller människor inom territoriet föreligger i rimlig mening ett reellt hot. Huruvida och till vilken grad de europiska välfärdssystemens skulle klara av det går naturligtvis inte att förutsäga.

Veit Baader skriver att detta argument skulle ha en tung moralisk bäring om det var sant. Och även förespråkare för öppna gränser är medvetna om statens viktiga funktion som upprätthållare av grundläggande säkerhet och rättigheter.(Baader 2005 s. 448)

En kanske rimlig kritik som ofta riktats mot bland annat detta resonemang är att vi i Europa lever i ett jämförelsevis kopiöst överflöd och utan problem skulle kunna avvara en hel del utan att det skulle gå någon egentlig nöd på oss. Från ett etiskt perspektiv är

detta kanske också en attraktiv position. Men som Europa ser ut i dag framstår en sådan utveckling inte som särskilt trolig. Och inom EU det politiska arbetet snarare åt ett motsatt håll. Där man håller hårt på en något modifierad suveränitetsprincip och där ett exkluderande kontraktualistiskt tankesätt är dominerande. Lojaliteten finns i både första och andra hand gentemot EU-medborgarna. Tony Blair förslag om permanenta lösningar i tredjeland och tranzitländer handlar i lägre utsträckning om att lösa den humanitära krisen runt EU: s gränser, och bör i första hand tolkas som ett exkluderande förslag. Hans förslag väckte stor uppmärksamhet och upprörd moralisk indignation när det kom men återfinns nu i förtäckta ordalag bland Haagprogrammets punkter (www.2). Ett annat problem med ett sådant förfarande är att många människor i dagens värld inte har någon plats att återvända till. Länder som befinner sig i krig eller att risken för förföljelse och tortyr omöjliggör detta. Problemet är dualt då människor varken har någon plats att ta sig till eller någon plats att återvända till. Utan de är fast i det miserabla limbo som tranzitstater och flyktingläger innebär.

Detta må vara den krassa verkligheten och sedan finns dessutom vad som kan kallas den dagspolitiska verkligheten. Det kan bäst beskrivas som den relation som existerar mellan de europeiska partierna och deras väljare samt diverse intressegrupper, exempelvis fack - och arbetsgivarföreningar.

Att som politiker eller parti förorda öppna gränser är snarast politiskt självmord i dagens Europa. Man skulle förmodligen kunna ta in långt fler immigranter i exempelvis Sverige bl.a. genom att göra vissa (mindre) uppoffringar för den existerande befolkningen men det är föga troligt att så kommer att ske. Ett annat förfarande är att öppna gränserna och ge de nyanlända ett tidsultimatium att ordna det för sig själva. Men knappast heller det framstår som varken praktiskt eller särskilt humant.

3.3 Migration, ”rationalitet”, särintressen och samhällsekonomin

Inledningsvis kan påpekas att det inte är allt för långsökt att föreställa sig att rätten till helt fri rörelse inte primärt är en rättighet som det varken finns folkligt eller politiskt stöd för, och som det sålunda inte finns stöd för i commonsense-moralen, något som torde vara nödvändigt för möjligheten att genomföra omvälvande politiska beslut.^{xi}

Problemet verkar vara att lite oavsett vilken organisation eller vart man hör hemma på den politiska kartan finns det ett intresse från européerna och de europeiska partierna att upprätthålla en strikt migrationspolitik. Många EU-länder går mot en allt striktare migrationspolitik och detta visar sig allt mer på EU-nivå. Partierna vill av naturliga skäl hålla sig väl med väljarna och för sålunda en politik som åtminstone till viss del stämmer överens med vad väljarna vill eller man tror att de vill. Fackföreningar, som man åtminstone på pappret tycker skulle vara mer solidariskt inklinerade, har ett intresse av att deras medlemmar får en skälig lön och att deras rättigheter upprätthålls. Alltså fruktar man lönedumping och konkurrens om jobben. I Sverige har detta

exemplifierats bl.a. med bojkotten mot Lettiska företag inom byggbranschen.(www.10) Att samma sak skulle gälla för utomeuropeiska företag och arbetare framstår som högst troligt. Den politiska arenan är intressenas arena och det är kanske tyvärr så att i Europa ligger det största intresset i att ha en begränsad immigration. Hot från högerkanten har fått mittenpartier att bli inta en allt mer restriktiv migrationspolitik. I exempelvis Sverige har Folkpartiet Liberalerna ([www.11](#)) försökt ragga väljare med en hård för migrationspolitik, och de är knappast ensamma om denna taktik.

Dock vill jag mena att argumenten för att det skulle handla om förtäckt rasism håller egentligen inte. Utan snarare är det samma argument som gällt när det under det senaste decenniet varit utvidgningen av EU som legat högst på dagordningen. Där har de länder som ekonomiskt dragit störst fördelar av EU varit bland dem som protesterat mest, dvs. länder som haft störst ekonomiskt intresse av att vara primära mottagare av EU-bidrag bl.a. Irland, Spanien och Portugal. Och även de stora politiska partierna i mitten fruktade lönedumpningar och ”snyltande” på välfärdkistorna. Eller åtminstone att väljarna ska uppfatta det så och söka ny politisk hemvist. Länder som Danmark och England och Irland skaffade sig undantagsregler (www.1) för att kunna styra det förväntade inflödet av billig arbetskraft och bidragssnyltare, och i Sverige gick debatten varm i ämnet. Att detta potentiella mardrömsscenario sedan mest närvarat med sin frånvaro verkar inte ha påverkat denna hotbilds anhängare nämnvärt.

Enligt mig handlar den europeiska migrationspolitiken i hög utsträckning om intressen och om egenintresse. Med andra ord kan det också beskrivas som att man väljer partikulära moraliska värderingar framför universella sådana. Det vore både felaktigt och orättvist att beskriva det som beslut som tagits i ett moraliskt vakuum. Snarare är det enkelt uttryckt andra moraliska värderingar som värderas högre. Ett partikulärt val framför ett universellt.^{xii}

Allt som allt målar detta upp en komplicerad bild av Europas migrationspolitik som styrs av lika delar rädslor, intressen och skilda moraliska föreställningar. När dessa rädslor, intressen och partikulära moraliska värderingar sedan sammanstrålar bildar de en mur lika ogenomtränglig som Berlinmuren uppfattades på sin tid.

Som det ser ut i dagens läge ligger det i det Europeiska intresset att ha strikta regler vid gränsövergångarna. Skulle läget förändras är det min tro att det är först då en helt annan politik kommer att börja föras. Och med tanke på den låga nativiteten i dagens Europa kanske det inte dröjer allt för länge.

Och intresset är i dagens Europa i högsta grad geografiskt förankrat.

4 Slutsats

När jag påbörjade detta arbete hade jag någon form av vision om att jag skulle kunna hitta ett godtagbart svar på frågan om migration i dagens värld. Men desto mer jag arbetat med och funderat på frågan, desto mer har den vuxit och ökat i komplexitet. Den första av min två frågeställningar (Vilka normativa värderingar finns det att ta hänsyn till i migrationsfrågan?)

har egentligen bara lett till fler frågor och kanske bara ett svar; Många!

Möjligen finns ett svar att finna men det ligger i sådana fall långt bortom detta arbetes gränser, dock är jag tveksam även till det. Det bästa svar jag kan ge är att det inte finns något bra svar, det finns ingen universallösning. Både i det teoretiska och i det praktisktpolitiska finns svårlösliga dilemman och desto mer man fördjupar sig i det, desto mer svårlöst ser det ut. Både öppna och stängda gränser medför svåra problem.

Både från ett normativt teoretiskt perspektiv, men även praktiskt. Samtidigt måste dagens situation anses som allt annat än lyckad och eftersträvansvärd, och en humanare alternativ lösning är i min mening i högsta grad önskvärd.

Så vad kan man göra. Det står klart att den rådande situationen inte är acceptabel i princip oavsett vilka kriterier man ställer upp, må de sedan vara moraliska, kulturella eller rent samhällsekonomiska. Lidandet utanför Europas gränser är oerhört och rädslan och umbäranden för dem som tagit sig in men tvingas levda gömda önskar man ingen människa. Likväl verkar helt öppna, eller ens till största del öppna, gränser inte vara någon bra idé. När Amerika i början av nittonhundratalet var de tröstlösa massornas förlovade land för miljoner och åter miljoner människor på strapatsrika färder över Atlanten, helt utan skyddsnät bortsett från de besparingar de fått med sig hemifrån. Gränsen stod öppen och lyckan stod att söka för både den modige och den förtvivlade. Likväl återvände ungefär var fjärde emigrant till Europa efter att ha misslyckats med att göra sig ett liv i Amerika. Detta kan på *förstone* verka som en attraktiv plan. Europa öppnar upp sina gränser och så är det upp till den enskilde att på eget bevåg försörja sig och de sina. Lyckas man så lyckas man och är välkommen att stanna, i annat fall får man söka sin framtid på annan plats. Dock är detta en omöjlighet i Europa. Och vad som förhindrar detta är det omfattande välfärdssystemen, som inte skulle klara av en större migrationsström.

Samtidigt framstår det som otänkbart att dessa människor inte skulle inbegripas i de välfärdssystem som existerar. Människor som strukturerat svälter – och fryser ihjäl hör inte hemma i Europa, men inte heller utanför. Ett av välfärdsprogrammets viktigaste funktioner är att ta hand om och skydda de som inte kan ta hand om och skydda sig själva, och att detta inom en nation ska råda likartade krav och bestämmelser på vem som har äger denna rätt. Det är också svårt att se hur man skulle kunna skapa ett system som på ett icke-godtyckligt sätt hjälpte de människor som var i behov av hjälp. Och framförallt hur man kan legitimera att mellan två personer som befinner sig på samma plats och har ett motsvarande behov av hjälp bara den ena har rätt till denna hjälp pga. något så arbiträrt som födsloplats.

I europakonventionens första artikel står det att ”*De höga fördragsslutande partierna skall garantera var och en, som befinner sig under deras jurisdiktion, de fri och rättigheter som anges i avdelning I av denna konvention*”. (www.9)

Europakonventionen måste i första hand förstås som en deklaration av partikulära rättigheter. Det är inte på något vis ett universellt dokument i samma anda som exempelvis FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna eller de tio budorden. Den vänder sig i huvudsak mot de europeiska medborgarna även om den i viss mån naturligtvis dikterar hur europeiska länder ska sköta sina affärer med länder och människor utanför Europa. En bättre jämförelse är att likna den vid nationell lagstiftning och de fri – och rättigheter som föreskrivs i dem. Dock är inte fri migration för icke EU-medborgare inbegripet bland dessa fri – och rättigheter.

Är det då fel att ett land sätter sina egna medborgare i första ledet. Det är tyvärr en fråga som det inte finns något bra svar på. Givet att det inte finns ett kausalt ansvar vilket kan vara fallet ibland med sannolikt inte alltid, kan man säga att det finns ett moraliskt? Och hur långt sträcker sig i så fall det?

Vad det gäller den andra frågeställningen (På vilka normativa grundvalar vilar EU:s fördrag rörande migration?) är det min uppfattning att EU:s asylpolitik i hög grad styrs av partikulära kontraktualistiska värderingar. Den praxis som gäller för EU är densamma som gäller för nationalstater och det faktum att allt mer nu sker på mellanstatlig och överstatlig nivå förändrar inte detta faktum. Den westfaliska suveränitetsprincipen må kräva en omdefiniering men dess innehåll är egentligen densamma. Det huvudsakliga moraliska ansvaret finns gentemot de egna medborgarna och det finns lite i den europeiska politiken som pekar på att man strävar mot mer universella värderingar. Det faktum att EU blir allt mer av en överstatlig organisation förändrar inte det faktum att EU uppför sig mycket som en nationalstat.

Det är felaktigt att uppfatta stängda gränser som ett val gjort i ett etiskt vakuum. Snarare är det enkelt uttryckt andra moraliska värderingar som värderas högre. Ett partikulärt val framför ett universellt.^{xiii}

Kanske är det naturligt mänskligt att vara partikulär i sin moraliska uppfattning. Universella moraliska värderingar har en etisk attraktion men svårigheten med att omsätta dem i praktiken ska inte underskattas. Enligt Karl Marx går det inte att genomföra en revolution om det råder brist på förnödenheter.^{xiv} För i en bristsituation kommer människan att agera partikulärt och hävda sina egna och sina närmaste intressen framför andra. Det är min tro att blott föreställningen om att det skulle kunna uppstå brist pga. ett visst politiskt beslut är tillräckligt för att skapa ett sådant agerande hos människan. Därför spelar det mindre roll huruvida det faktiskt föreligger ett sådant hot, att det finns en reell hotbild mot de europeiska staterna.

Jag är också tveksam till att försöka förklara den restriktiva migrationspolitiken som rasistisk. Man bör skilja på rasistisk ideologi och egenintresse. Båda må ha en negativ klang men är ontologiskt väsensskilda. Det vore felaktigt att påstå att rasism inte på något vis figurerar i migrationspolitiken men det vore enligt mig lika felaktigt att påstå att den har en dominant och övergripande påverkan.

I USA är man i dagens läge synnerligen restriktiv med immigration jämfört med för hundra år sedan. Och även en hypotetisk större invandring från det vita Europa skulle förmodligen väcka en hel del upprörda känslor och argument om att det inte fanns mer plats.^{xv}

5 Referenser

Baader, Veit, 2005. "The Ethics of Immigration", *Constellations Volume 12*, No3, 331-361.

Badersten, Björn, 2006. *Normativ Metod*. Studentlitteratur

Emmer, Pieter, 2004. "Europe and the Immigration debate", *European Review*, Vol 12, No 3, 329-338.

Follesdal, Andreas, 2006. "Subsidiarity, Democracy, and Human Rights in the Constitutional Treaty of Europe", *Journal of Social Philosophy*, vol 37, No 1, 61-80

Hellström, Anders, 2006. *Bringing Europe down to Earth*. Department of Political Science; Lund University.

Wolff, Jonathan, 1996. *An Introduction to Political Philosophy*. Oxford; Oxford University Press

Filosoflexikonet, 1988. Lübcke, Poul (red). Stockholm; Forum AB

1. www.eu-upplyssningen.se

2. <http://europa.eu/scadplus/printversion/sv/lvb/116002.htm>

3. [Http://plato.stanford.edu/entries/contractarianism](http://plato.stanford.edu/entries/contractarianism)

4. [Http://plato.stanford.edu/entries/citizenship](http://plato.stanford.edu/entries/citizenship)

5. [Http://plato.stanford.edu/entries/consequentialism](http://plato.stanford.edu/entries/consequentialism)

6. [Http://plato.stanford.edu/entries/ethics-virtue](http://plato.stanford.edu/entries/ethics-virtue)

7. <http://europa.eu/rapid/pressreleasaction.do?reference=IP/07/768&format=HTML>

8. www.uengroup.org/home.html

9. www.bankrattsforeningen.org.se/konventionen.html

10. www.kurt.nu/index_svensk_arbetratt/svensk_arbetratt_ad_text/ad_domar_2004/ad_2004_nr_111.htm
11. www.folkpartiet.se
12. www.ec.europa.eu/sverige/news/topics/justice/news_date_724_sv.htm 29/08-07

ⁱ Förutsätter att EU eller det mottagande landet godkänner konflikten som krig. Ett vanligt sätt att undvika att ta emot just krigsflyktingar är att inte definiera konflikten som krig.

ⁱⁱ En diskussion om vad som är orsak och vad som är verkan, eller historien om hönan och ägget, hör hemma i ett annat forum.

ⁱⁱⁱ Robert Nozicks "Entitlement theory" kan ses som ett försök att etablera äganderätten som supervinierande princip.

^{iv} De flesta, för att inte säga alla, kommunistiska 1900-tals regimer har begränsat eller förbjudet utresa från sina kontrollsfärer.

^v För förklaring av Rawls differntieringsprincip se Wolff s.174ff

^{vi} Nu är detta en sanning med modifikation då det mänskliga moraliska tänkande i högsta grad är beroende av avstånd, om än i en mer abstrakt mening. Se bland annat David Hume. I det här sammanhanget åsyftas dock inte det mänskliga tänkande i sig utan utgångspunkten för moraliska principer. Två till stor del skilda ämnen.

^{vii} I en osäker globaliserad värld där flyktiga transaktioner, av diverse slag, underminerar såväl små som stora staters möjlighet att kontrollera sitt eget territorium har man löst det genom "economy of scale", dvs. stordriftsfördelar. Hoppslagningar som gör att man mer framgångsrikt kan styra framförallt sitt eget område.

^{viii} Den svenska offentlighetsprincipen är ett utmärkt exempel på en sådan nationell avvikelse som faller inom Europakonventionens ramar.

^{ix} Vissa utomeuropeiska länder har långtgående avtal som ger medborgare från dessa länder liknande rättigheter som EU- medborgare. Exempelvis Norge, Schweiz, Usa och Australien.

^x Den kritik som Anders Hellström riktar måste snarare uppfattas som en kritik mot det Europeiska projektet i sin helhet. Dvs. det rimliga i att överhuvudtaget avgränsa just Europeiska nationer som entiteter med rätt att ansöka om medlemskap.

^{xi} Detta antagande baserar jag på att det i dagsläget inte finns någon majoritet som framför önskingar om denna sortens förändringar.

^{xii} Det är min personliga uppfattning att universella värden i mångt om mycket är ett relativt nytt mänskligt koncept. Därför är det också ett sätt att tänka som på många sätt och vis är kontraintuitivt för mänskligt tänkande.

^{xiii} Det är min personliga uppfattning att universella värden i mångt om mycket är ett relativt nytt mänskligt koncept. Därför är det också ett sätt att tänka som på många sätt och vis är kontraintuitivt för mänskligt tänkande.

^{xiv} Marx idealplats för en revolution var det industrialiserade och förhållandevis välgödda England, inte Ryssland eller andra feodalliknande nationer.

^{xv} I ärligheten namn antagligen inte lika stor upprördhet som om de var muslimer eller afrikaner (bortsett från kanske fransmän!)